



“เปาะยานี” ตำนานจากยะลา: บทบาทของคติชนเพื่อสันติภาพท้องถิ่น “Poh Yani” Yala Myth: The Role of Folklore to Local Peace

Received 12 October, 2023

Revised 8 March, 2024

Accepted 14 March, 2024

วาริด เจริญราษฎร์^{1*}

Warid Charoenrad

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการสร้างสันติภาพของตำนานพื้นบ้านเรื่องเปาะยานี ตามแนวคิดการสร้างสันติภาพ ผู้วิจัยสำรวจและรวบรวมตำนานพื้นบ้านเรื่องเปาะยานีที่เป็นข้อมูลคติชนแบบมุขปาฐะ ด้วยการลงพื้นที่ภาคสนาม บริเวณหมู่ที่ 3 บ้านเปาะยานี ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ตามระเบียบวิธีทางคติชนวิทยา ผลการวิจัยพบว่าตำนานเปาะยานีมีกลวิธีในการสร้างสันติภาพท้องถิ่นด้วยการจัดการความขัดแย้ง 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) การระงับความขัดแย้งประกอบด้วยวิธีการไกล่เกลี่ย และการจูงใจด้วยเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน 2) การควบคุมความขัดแย้งประกอบด้วยวิธีการต่อรอง และการนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม 3) การเผชิญหน้าความขัดแย้งประกอบด้วยวิธีการแสวงหาความร่วมมือในการแก้ปัญหา และการออกแบบโครงสร้างใหม่ ผลการวิจัยสะท้อนถึงเจตจำนงและภูมิปัญญาเพื่อสร้างสันติภาพ ในท้องถิ่นพหุวัฒนธรรมที่เต็มไปด้วยความแตกต่างและเป็นแนวทางการศึกษาข้อมูลคติชนที่เป็นเครื่องมือสำหรับการสร้างสันติภาพท้องถิ่นในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

คำสำคัญ : เปาะยานี ตำนาน คติชน สันติภาพ

^{1*} รองศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

Associate Professor at Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Dhonburi Rajabhat University,

e-mail: yusof_lee@hotmail.com, warid.c@dru.ac.th



Abstract

The purpose of this research is to analyze peacebuilding strategies appearing in a local myth “Poh Yani” upon the concept of peacebuilding. According to folklore research methods, The researcher had surveyed in Moo 3 Poh Yani village Satennok sub-district Muang Yala district Yala province, and collected folklore data about the local myth “Poh Yani”. The result indicates that the peacebuilding strategies in Pho Yani myth have been comprising 3 types, as following 1) resolving conflict by mediation and accommodating a motivation by clear shared goals; 2) controlling conflict by bargaining and defining relationships between groups; 3) confronting conflict by seeking cooperation and redesigning the structure to solve the problems. These show intention and wisdom of peacebuilding in a multicultural society, and ways to study folklore which plays an important role to build local peace in 3 Thailand southern border provinces.

Keywords: Poh Yani, myth, folklore, peace

1. บทนำ

ตำนานเป็นเรื่องเล่ามุขปาฐะที่บอกเล่าสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน เนื้อหาของตำนานจะกล่าวถึงภูมิหลัง ประวัติ ความเป็นมาของบุคคล สถานที่ วัตถุ ชุมชน หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ตำนานบางเรื่องอาจกล่าวถึงสาเหตุของความเชื่อบางประการ สิ่งมีค่าลึกลับ หรือพิธีกรรมท้องถิ่น เรื่องราวในตำนานบางส่วนอิงกับเหตุการณ์จริง (Historical) ตำนานจึงเป็นแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และอารยธรรมที่สำคัญ อย่างไรก็ตามนักวิชาการจำนวนมากพบว่าตำนานมีลักษณะบางประการที่แตกต่างจากข้อมูลลายลักษณ์ (Literary Source) ที่บอกเล่าถึงประวัติศาสตร์ของมนุษย์โดยทั่วไป เช่น จดหมายเหตุ บันทึกทางประวัติศาสตร์ จารึก หรือพงศาวดาร Levi Strauss (1955, p.428) อธิบายถึงลักษณะดังกล่าวว่า ตำนานเป็นการใช้ภาษาในลักษณะพิเศษอย่างหนึ่ง รูปแบบของภาษาในตำนานมีความซับซ้อน และพิเศษกว่าการใช้ภาษาโดยทั่วไป เนื่องจากตำนานเกิดจาก



ความเชื่อในคุณค่าหรือความขัดแย้งทางวัฒนธรรม ดังนั้นตำนานจึงไม่ได้ทำหน้าที่บอกเล่าเรื่องราวอย่างตรงไปตรงมา แต่แฝงไว้ซึ่งบริบททางวัฒนธรรมต่าง ๆ ด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างตำนานกับวัฒนธรรมดังกล่าวข้างต้น ทำให้นักวิชาการสนใจว่าตำนานสามารถไขคำตอบที่ซับซ้อนบางประการได้ เช่น Margaret Somers (1994, p.606) ศึกษาตำนานในฐานะที่เป็น “social epistemology” พบว่าตำนานสะท้อนให้เห็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์ รวมถึงการอ้างสังคมและชุมชนให้คงอยู่ ตำนานทำให้มนุษย์สามารถเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ทั้งในชีวิตและโลกได้ การศึกษาตำนานจึงทำให้เข้าใจสภาพทางวัฒนธรรม หรืออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของมนุษย์ และสะท้อนให้เห็นว่าปัจจัยใดที่มีอิทธิพลให้มนุษย์สามารถอ้างสังคมของตนให้คงอยู่สืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน ไม่เกิดการล่มสลายของชุมชน (delocalization) ไปในที่สุด การศึกษาด้านานจะทำให้เข้าใจรากเหง้า ที่มา และความหมายของเรื่องราวในอดีตได้ พร้อม ๆ กับสะท้อนมโนทัศน์ ความคิด ความเชื่อ และภูมิปัญญา อันเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องตำนานนั้น ๆ ด้วย

จังหวัดยะลาเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยตำนานต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากเป็นชุมชนโบราณที่มีผู้ตั้งถิ่นฐานเป็นหลักแหล่งตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ พบหลักฐานการสร้างชุมชนที่มีศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่น่าสนใจ เช่น ภาพเขียนผนังถ้ำที่เขาน้ำถ้ำ ภาพเขียนสีบนหน้าผาที่เขายาลอ และการขุดพบสิ่งของเครื่องใช้โบราณริมฝั่งแม่น้ำปัตตานี (ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, 2522, น.116) สิ่งเหล่านี้สะท้อนถึงความเจริญรุ่งเรือง และความเก่าแก่ของชุมชนโบราณที่จังหวัดยะลาได้เป็นอย่างดี เมื่อเป็นชุมชนเก่าแก่มีสติปัญญา วัฒนธรรมเป็นของตนเอง ย่อมต้องมีตำนานเล่าขานสืบต่อกัน ดังที่ Joseph Mali (1992, p.7) กล่าวว่า ตำนานคือแหล่งข้อมูลที่สร้างขึ้นเพื่อบันทึกประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ ดังนั้นในแต่ละสังคมหรือชุมชนที่มนุษย์รวมตัวกัน มีวัฒนธรรมร่วมกัน ย่อมมีตำนานเกิดขึ้นเพื่อบันทึกและสืบทอดเรื่องราวต่าง ๆ อยู่เสมอ อย่างไรก็ตามผู้วิจัยพบว่ายังมีผู้ศึกษาด้านานในจังหวัดยะลาไม่มากนัก และไม่ปรากฏว่ามี การรับรู้ ตำนานอย่างแพร่หลายเมื่อเทียบกับตำนานในจังหวัดที่อยู่ใกล้เคียงกัน เช่น ตำนานการสร้างมัสยิดกรือเซะ ตำนานนางเลื่อมขาว เป็นต้น การศึกษาด้านานในจังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นการรวบรวมตำนานจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จำกัด การปริวรรตตำนานจากหนังสือบูต หรือเอกสารโบราณ เท่านั้นที่เป็นเช่นนี้เนื่องจากเหตุการณความรุนแรงในพื้นที่ ทำให้เกิดความยากลำบากในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เหตุการณ์ความไม่สงบในจังหวัดยะลาเกิดจากชุมชนหลายแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนที่อยู่บริเวณเขตเทือกเขา หรือที่ราบเชิงเขา มีการจัดตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวก่อความรุนแรงอาศัยปะปนอยู่กับชาวบ้าน ทรัพยากร มะเด็ง อับดุลเราะฮ์มัน บาดา และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ (2553, น.21) กล่าวว่า กลุ่มผู้ก่อความรุนแรงนี้



อาศัยร่วมกับชาวบ้านจนไม่สามารถแยกได้ว่าใครเป็นชาวบ้านธรรมดา และใครเป็นผู้ก่อความรุนแรง มีผู้ถูกลอบทำร้ายจนเสียชีวิตเป็นจำนวนมาก ทำให้เกิดความยากลำบากในการสืบสวน และมีความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกันในชุมชน ลักษณะเช่นนี้เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งสำหรับนักวิจัยตำนาน ที่จำเป็นต้องเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และไม่เอื้ออำนวยให้มีผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกเข้ามาศึกษาข้อมูลในจังหวัดยะลา อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเติบโตและอาศัยอยู่ในจังหวัดยะลา รับรู้และมีโอกาสศึกษาตำนานต่าง ๆ ในจังหวัดยะลา พบว่าตำนานในจังหวัดยะลามีลักษณะที่โดดเด่นและน่าสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำนาน “เปาะยานิ” ซึ่งตำนานพื้นบ้านเก่าแก่ของชุมชนสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา ภายหลังกลายมาเป็นชื่อเรียกหมู่บ้านแห่งหนึ่งซึ่งเชื่อว่าเป็นต้นตอของตำนานดังกล่าว ตำนานเปาะยานิถูกเล่าขานสืบต่อกันมาในรูปแบบมุขปาฐะ โดยผู้เล่าในพื้นที่เชื่อว่าเป็นเรื่องจริง บุคคล สถานที่ หรือองค์ประกอบต่าง ๆ ล้วนมีอยู่จริง

ตำนานเปาะยานิถูกเล่าขานสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านาน ในบริเวณที่มีความซับซ้อนทางวัฒนธรรม กล่าวคือเปาะยานิเป็นเรื่องราวของวิญญาณที่ชื่อยานิ อาศัยอยู่ในบริเวณหมู่ที่ 3 ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมืองจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นที่ตั้งของมัสยิดยะลา หรือศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย สถานที่แห่งนี้เป็นศูนย์รวมของโต๊ะบาบอ หรือผู้รู้ศาสนาอิสลาม ผู้ทำหน้าที่เผยแพร่ศาสนาอิสลาม คนกลุ่มนี้ปฏิบัติหน้าที่ของวิญญาณหรือไสยศาสตร์ต่าง ๆ ในขณะเดียวกันชุมชนแห่งนี้ก็มีชาวบ้านดั้งเดิมที่เชื่อเกี่ยวกับสิ่งลึกลับต่าง ๆ ในท้องถิ่น และชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีวัฒนธรรมแตกต่างออกไป อาศัยอยู่ร่วมกัน น่าสนใจว่าเรื่องเล่าเปาะยานิถูกผลิตซ้ำและเล่าขานในหมู่คนต่างวัฒนธรรมจนถึงปัจจุบันได้อย่างไร การคงอยู่ของเปาะยานิท่ามกลางกระแสอิสลามศึกษาและการขยายตัวของทุนนิยมปัจจุบันสะท้อนถึงบทบาททางคติชนอย่างไรบ้าง เหตุใดผู้คนที่มีความแตกต่างกลับมีส่วนร่วมในการถ่ายทอดตำนานเปาะยานิและปฏิสัมพันธ์ต่อกันอย่างไม่ขัดแย้ง คำถามเหล่านี้มีความซับซ้อนเป็นโจทย์วิจัยที่ต้องการคำตอบซึ่งแตกต่างไปจากเดิม ผู้วิจัยในฐานะนักคติชนวิทยาและคนในพื้นที่ได้พยายามศึกษาจากมุมมองภายใน ร่วมกับกรอบแนวคิดจากทฤษฎีข้ามศาสตร์

ปัจจุบันการศึกษาคติชนวิทยามีลักษณะเป็นการศึกษาข้ามศาสตร์มากขึ้น นักคติชนพยายามใช้ทฤษฎีในศาสตร์อื่น ๆ มาวิเคราะห์ข้อมูลคติชน เนื่องจากปัญหาในการวิจัยมีความซับซ้อนมากขึ้น สังคมวิชาการต้องการคำตอบจากผลการวิจัยที่แตกต่างไปจากเดิม เพื่อให้เกิดมุมมองใหม่ที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาตำนานพื้นบ้าน ซึ่งเป็นข้อมูลอันเป็นผลผลิตจากโครงสร้างและการปฏิบัติของชาวบ้าน (structure and agency) ชาวบ้านในฐานะผู้สร้าง เล่า และสืบทอด



ตำนานล้วนเป็นปัจเจก มีอัตวิสัยในตนเอง สามารถเลือกสร้างสรรค์ ดัดแปลง เนื้อหาในตำนานได้เสมอ ทำให้ตำนานมีความเคลื่อนไหวสัมพันธ์กับการตีความ การสร้างความหมาย ตามวัฒนธรรมชุมชนที่มีชีวิตตลอดเวลา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพยายามทำความเข้าใจวิถีคิดของคนในชุมชนเปาะยานิ ในฐานะสมาชิกของชุมชน และพบว่าตำนานเปาะยานิเป็นกลไกสำคัญในการผสานหน่วยทางสังคมในชุมชนเปาะยานิให้ยึดโยงเข้าด้วยกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้สังเคราะห์ทฤษฎี (research synthesis) ที่เกี่ยวข้องกับสันติภาพ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเปาะยานิอย่างแท้จริง การวิเคราะห์ตำนานเปาะยานิด้วยทฤษฎีด้านสันติภาพครั้งนี้จึงเป็นการใช้ทฤษฎีในฐานะที่เป็นวิถีคิดจากหน่วยการวิเคราะห์ (unit of analysis) ผลการวิจัยจะสะท้อนถึงบทบาทของตำนานเปาะยานิที่มีความรู้สึกนึกคิดในการตีความ และสร้างความหมายใหม่ได้ ตลอดจนแสดงกลไกของคติชนที่ใช้ขับเคลื่อนสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่นให้ดำรงอยู่ท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายในสังคมพหุวัฒนธรรมของจังหวัดยะลา

2. วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย กล่าวโดยสังเขปได้ดังนี้

2.1 เอกสารเกี่ยวกับทฤษฎีสันติภาพ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการวิจัยจากการสังเคราะห์ทฤษฎีด้านสันติภาพ 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีของ Robbins, S.D. (1983), Turner, S. & Weed, F. (1983) และ Arnold, H.J. & Feldman (1986) ซึ่งทั้ง 3 ทฤษฎี ได้นำเสนอการสร้างสันติภาพด้วยการจัดการความขัดแย้ง ผลการสังเคราะห์สรุปได้ดังนี้

1. การระงับความขัดแย้ง (Conflict Resolution)

การสร้างสันติภาพด้วยการระงับความขัดแย้ง แบ่งเป็น 2 วิธีคือ

1.1 การไกล่เกลี่ย (Mediation) เป็นวิธีการที่ผู้นำหรือสมาชิกในสังคมพยายามที่จะระงับ หรือทำให้ปัญหาความขัดแย้งลดลง โดยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มต่าง ๆ ในสังคมมีลักษณะที่เหมือนหรือสอดคล้องกันมากกว่าความแตกต่าง ทำให้กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้เกิดความเข้าใจว่าไม่ได้มีความแตกต่างกันมาก การไกล่เกลี่ยนี้เป็นวิธีการที่ลดความรุนแรงของความขัดแย้ง ลดช่องว่างของความแตกต่าง และระงับการลุกลามของปัญหาที่เกิดจากความแตกต่าง อาจทำให้ปัญหาสงบไปได้ในระยะเวลาหนึ่ง



อย่างไรก็ตามการไกล่เกลี่ยเป็นการระงับความขัดแย้งที่อาจก่อให้เกิดสันติภาพหรือความสงบขึ้นได้ชั่วคราว ทำให้กลุ่มต่าง ๆ ในสังคมลดความรุนแรง ระวังอารมณ์ เป็นการเปิดทางให้ทุกกลุ่มที่จะพิจารณาไตร่ตรองปัญหา หรือสาเหตุแห่งความขัดแย้งหรือความแตกต่าง

1.2 การจูงใจด้วยเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน (Motivation by clear shared goals) เป็นการที่สมาชิกในสังคมเบี่ยงเบนความสนใจจากประเด็นความแตกต่าง หรือความขัดแย้งที่ปรากฏอยู่แล้วไปสู่เป้าหมายอื่นที่ชัดเจน เป็นเป้าหมายร่วมกันของทุกกลุ่มในสังคม หรือเป็นเป้าหมายของคนส่วนใหญ่ การระงับความขัดแย้งด้วยวิธีนี้จะทำให้เกิดสันติภาพได้ยาวนานกว่าการไกล่เกลี่ย เนื่องจากประเด็นปัญหาเรื่องความแตกต่างหรือความขัดแย้งถูกทำให้หมดความสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับเป้าหมายร่วมกันที่ชัดเจน เช่น ความอยู่รอดของสังคม เป็นต้น

2. การควบคุมความขัดแย้ง (Conflict Control) แบ่งเป็น 2 วิธีคือ

2.1 การต่อรอง (Bargaining) เป็นการควบคุมความขัดแย้งด้วยการใช้ความประนีประนอม แลกเปลี่ยนข้อเสนอซึ่งกันและกัน ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม ภายใต้บรรยากาศแห่งการมุ่งมั่นในสันติภาพ จนสามารถได้ข้อตกลงหรือวิธีการอยู่ร่วมกันอย่างสงบ วิธีนี้เป็นการนำเอาภูมิหลัง หรือต้นตอของความแตกต่างหรือความขัดแย้งขึ้นมาพิจารณา อาจเริ่มต้นที่แต่ละฝ่ายจะเสนอในสิ่งที่มากเกินกว่าที่ตนคาดว่าจะได้รับ หรือไม่มีทางที่จะได้รับมากเท่านั้น แต่ก็จะเรียกร้องไปก่อน เพราะมั่นใจว่าจะต้องมีการต่อรอง เมื่อว่าจะต้องยอมอ่อนข้อ หรือลดระดับข้อเสนอลงมาอีก อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตว่าแต่ละกลุ่มก็ไม่ต้องการที่จะเป็นผู้ลดหรืออ่อนข้อก่อนเป็นกลุ่มแรก เพราะจะแสดงให้เห็นถึงความอ่อนแอ ดังนั้นในทางปฏิบัติอาจจะต่อรองด้วยการสื่อสารอย่างลับ ๆ เพื่อให้กลุ่มอื่น ๆ รับรู้ว่าจะพร้อมที่จะยืดหยุ่น หรือลดระดับข้อเสนอ โดยไม่จำเป็นต้องแสดงออกอย่างชัดเจน

2.2 การนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม (Defining relationships between groups) เป็นการควบคุมความขัดแย้งด้วยการนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ สำหรับการสื่อสารการทำงาน หรือการดำเนินชีวิตร่วมกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ในสังคม เพื่อควบคุมความแตกต่างหรือความขัดแย้งที่จะเกิดขึ้นได้ การนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มจำแนกได้ดังนี้

1) การลดการปฏิสัมพันธ์โดยตรงระหว่างกลุ่มที่มีความแตกต่างหรือความขัดแย้ง ในระยะเริ่มต้นของปัญหา

2) การลดระยะเวลาในการเผชิญหน้า หากจำเป็นก็ให้เผชิญหน้ากันระยะเวลาสั้น ๆ

3) การลดการเสนอปัญหา หรือข้อมูลข่าวสารที่อาจเป็นสาเหตุของความขัดแย้ง



4) การจำกัดกรอบของการสื่อสารปัญหาให้อยู่เพียงปัจจุบัน

5) การใช้บุคคลที่สาม หรือผู้ที่ได้รับการยอมรับเข้ามาเป็นผู้ร่วมสื่อสาร
ข้อมูลระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม

3. การเผชิญหน้าความขัดแย้ง (Conflict Confrontation) แบ่งเป็น 2 วิธีคือ

3.1 การแสวงหาความร่วมมือในการแก้ปัญหา (Seeking cooperation in solving problems) เป็น
การแก้ปัญหาโดยการขจัดข้อขัดแย้ง และพิจารณาความต้องการของกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม
ทุกกลุ่ม กลุ่มในสังคมจะร่วมกันค้นหาสาเหตุของปัญหา ความแตกต่าง หรือประเด็นที่เป็นปม
ให้ไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน และหาทางเลือกที่ทุกกลุ่มจะได้รับความพอใจ ทั้งนี้อาจมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล
ในการปฏิสัมพันธ์อยู่ร่วมกันในสังคม

3.2 การออกแบบโครงสร้างใหม่ (Redesigning the structure) เป็นวิธีการ
ที่นำมาใช้ในการสร้างสันติภาพ เมื่อสาเหตุของความแตกต่างหรือขัดแย้งเกิดขึ้นจากปัญหา
ของการสื่อสารกันระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม วิธีการที่มักจะนำมาใช้มากในการออกแบบโครงสร้างใหม่
ได้แก่ การสร้างความสมบูรณ์ในตัวเองของแต่ละกลุ่ม คือให้แต่ละกลุ่มมีทรัพยากรอย่างพอเพียง
ที่จะช่วยให้สามารถทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ในขั้นแรกอาจกำหนด จารีต ระเบียบ ขั้นตอน
สำหรับการปฏิสัมพันธ์หรือการดำเนินชีวิต ในที่สุดโครงสร้างของสังคมก็ถูกแก้ไขเปลี่ยนแปลง
จนทำให้ปัญหาความขัดแย้งหมดสิ้นไปและเกิดสันติภาพได้ในที่สุด

2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับตำนานไทย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิเคราะห์ตำนานพื้นบ้าน ดังนั้นผู้วิจัยจึงศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับตำนาน
ไทย เพื่อเป็นแนวทางและเป็นข้อมูลในการอภิปรายผลการวิจัย ดังจะนำมากล่าวพอสังเขปได้ดังนี้

ศิริพร ณ ถลาง (2539) ได้ศึกษาวิจัยตำนานสร้างโลกของคนไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบ
ตำนานสร้างโลกของคนไทย ทั้งที่อยู่ในและนอกประเทศไทย เพื่อวิเคราะห์ความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย
เกี่ยวกับการสร้างโลกการสร้างมนุษย์ และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมของคนไทยแต่ละกลุ่ม
โดยพิจารณาจากความแตกต่างและความเหมือนคล้ายของตำนานสร้างโลกของคนไทยแต่ละกลุ่ม
การวิเคราะห์โครงสร้างของตำนานสร้างโลกของคนไทยด้วยระเบียบวิธีทางคติชนวิทยา ทำให้แยกประเภทของ
ตำนานสร้างโลกได้ 3 แบบเรื่อง คือ แบบเรื่องประเภทปูสังกะสา-ย่าสังกะสีสร้างโลก แบบเรื่อง
ประเภทมนุษย์ออกมาจากน้ำเต้า และแบบเรื่องประเภทเทวดาลงมากินจวนดิน แบบเรื่องประเภท

ปุ๋ยสร้างโลกพบมากในกลุ่มตำนานไทลื้อ ไทจีน ไทยวน-ล้านนา และอีสาน แบบเรื่องประเภทมนุษย์ ออกมาจากน้ำเต้าพบมากในกลุ่มตำนานลาว ไทดำ ไทขาว และแบบเรื่องเทวดาลงมากินจวนดิน พบในตำนานทางล้านนา และตำนานไทใหญ่ในประเทศไทย ซึ่งแบบเรื่องประเภทหลังนี้ได้อิทธิพล ความเชื่อทางพุทธศาสนาเข้าไปผสมผสาน

ผลการวิจัยด้านเนื้อหาของตำนานสร้างโลกของคนไทย ทำให้เห็นระบบคิดและวัฒนธรรมของคนไทย หลายประการ ประการแรก ชี้ให้เห็นว่าคนไทยดั้งเดิมที่กระจายกันอยู่ตามที่ตั้งต่าง ๆ ตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ล้วนมีความเชื่อดั้งเดิมเรื่องมีผู้สร้างโลก ตำนานสร้างโลกของคนไทยไม่ว่าจะเป็น แบบเรื่องแบบใด สะท้อนระบบคิดและความเชื่อที่อธิบายให้เห็นว่าคนไทยมีชาติกำเนิด และความสัมพันธ์กับสวรรค์ตำนานของคนไทยบางกลุ่มเน้นให้เห็นว่าผู้ปกครองบ้านเมือง เป็นผู้ที่สืบเชื้อสายมาจากเทวดาบนสวรรค์ ในแง่นี้ตำนานสร้างโลกจึงเป็นสิ่งอธิบายสถานภาพ ทางสังคมของคนไทยและผู้ปกครองที่เป็นชาติพันธุ์ไท นอกจากนี้ ตำนานสร้างโลกของคนไทยเกือบทุกกลุ่ม สอดแทรกเนื้อหาเรื่องปุ๋ย-ยา หรือแกนสอนให้คนไทยทำนาปลูกข้าว เป็นหลักฐานที่ทำให้เห็นว่า วัฒนธรรมข้าวเป็นสิ่งที่เป็นแก่นและอยู่คู่กับวัฒนธรรมของคนไทยมาตั้งแต่ดั้งเดิม

ส่วนตำนานของกลุ่มลาว ไทดำ ไทขาวสะท้อนวิถีชีวิตและปริบททางสังคมที่คนไทย ต้องสัมพันธ์กับคนชาติพันธุ์อื่นๆ จึงอธิบายกำเนิดมนุษย์ในลักษณะที่เป็นพี่น้องกับคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ออกมาจากน้ำเต้าเดียวกัน อย่างไรก็ตามตำนานก็สะท้อนระบบคิดที่จำแนกคนไท-ลาว ออกจากคนชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่เป็นข่า ขมุ ลาว แกว ฮ่อ ในแง่นี้ตำนานจึงเป็นสิ่งสะท้อนเอกลักษณ์ ชาติพันธุ์ไทยที่มีความแตกต่างจากคนชาติพันธุ์อื่นอย่างไรด้วย จากการวิเคราะห์บริเวณที่มีการกระจุกตัวอย่างหนาแน่นของตำนานสร้างโลกทั้ง 3 แบบเรื่องหลักพบว่า บริเวณลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง กินอาณาเขตตั้งแต่ตอนใต้ของจีน ตอนเหนือของไทย ตอนเหนือของลาวเป็นแหล่งปะทะสังสรรค์ของ คนชาติไทยหลายกลุ่ม แม้บริเวณดังกล่าวอาจจะไม่ใช่แหล่งกำเนิดของคนไทย แต่หลักฐานจากตำนาน สร้างโลกบอกเราว่าเป็นชุมทางวัฒนธรรมแหล่งสำคัญของชนชาติไทยที่สามารถศึกษาประวัติศาสตร์ ร่องรอยของวัฒนธรรมดั้งเดิม ตลอดจนพัฒนาการทางวัฒนธรรมความคิด ความเชื่อของคนไทย งานวิจัยเรื่องนี้พยายามจะชี้ให้เห็นความสำคัญของตำนานในฐานะที่เป็นข้อมูลที่จะใช้ศึกษาเรื่องชนชาติไทย

ปฐม หงษ์สุวรรณ (2542) ได้ศึกษาวิจัยตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ตำนานสุริยคราส และจันทรคราสสำนวนต่าง ๆ ของชนชาติไทย ได้แก่ ไทพ่าเก ไทไตคัง ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทจีน ไทยวน ไทยอีสาน ไทลาว ไทดำ ไทขาว ไทยภาคกลาง



และไทยภาคใต้ ซึ่งเป็นข้อมูลที่มีผู้รวบรวมไว้แล้วส่วนหนึ่ง ทั้งที่เป็นสำนวนลายลักษณ์และสำนวนมุขปาฐะ และข้อมูลภาคสนามที่ผู้เก็บรวบรวมเพิ่มเติม เพื่อวิเคราะห์โครงสร้างและเนื้อหาของตำนานสุริยคราสและจันทรคราส รวมทั้งความเชื่อและพิธีกรรมที่ข้องกับสุริยคราสและจันทรคราส ผลการวิจัยพบว่า โครงสร้างของตำนานสุริยคราสและจันทรคราส สามารถจำแนกเป็นแบบเรื่องประเภทต่าง ๆ ได้ 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่ แบบเรื่องกบกินเดือน/ตะวัน เป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทก่อนรับอิทธิพลทางพุทธศาสนา แบบเรื่องพี่น้องทะเลาะ/โกรธกันและแบบเรื่องพี่น้องไปเยี่ยมเยียนกัน เป็นแบบเรื่องที่ได้รับอิทธิพลทางพุทธศาสนา และแบบเรื่องราหูอมจันทร์/อาทิตย เป็นแบบเรื่องในคติพราหมณ์ฮินดู ผลการวิจัยนี้ทำให้เห็นพัฒนาการและพฤติกรรมของตัวละคร ตามคติความคิดและความเชื่อทางศาสนาในสังคมของชนชาติไท

ปรมินท์ จารูร (2547) ได้ศึกษาวิจัยตำนานปรัมปราในสังคมวัฒนธรรมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อตีความสัญลักษณ์ และวิเคราะห์สาระสำคัญที่สะท้อนจากตำนานปรัมปราไทย ผลการวิจัยเชิงโครงสร้างพบว่า ตัวละครในตำนานปรัมปราไทยจำแนกออกได้เป็น 4 กระบวนทัศน์ ได้แก่ ตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อดั้งเดิม ตัวละครในกระบวนทัศน์ของชนกลุ่มต่าง ๆ ตัวละครในกระบวนทัศน์ของความเชื่อทางพุทธศาสนา และตัวละครในกระบวนทัศน์ของตัวเชื่อม นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบว่าตำนานปรัมปราไทยได้สะท้อนให้เห็นปมปัญหาขัดแย้งในใจของบรรพชนไทยในเรื่องการเลือกรับนับถือศาสนา ระหว่างความเชื่อดั้งเดิมกับศาสนาพุทธ และการสร้างความสัมพันธ์กับชนกลุ่มต่าง ๆ ทั้งภายในและภายนอก ผลการวิจัยของปรมินท์ จารูร ทำให้เข้าใจถึงมูลเหตุที่คนไทยหันมายอมรับนับถือศาสนาพุทธ ทำให้เห็นถึงคุณค่าของตำนานปรัมปราไทยทั้งในแง่ของการเป็นข้อมูลที่บันทึกร่องรอยความขัดแย้งเกี่ยวกับความคิดความเชื่อทางศาสนาและความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มต่าง ๆ

ราชันย์ เวียงเพิ่ม (2550) ได้ศึกษาวิจัยตำนานและพิธีกรรมเกี่ยวกับพระคเณศในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมตำนาน พิธีกรรม ความเชื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพระคเณศ และวิเคราะห์การดำรงอยู่ของคติความเชื่อ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระคเณศในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ตำนานพระคเณศที่ปรากฏในสังคมไทย เป็นตำนานที่มีการนำเค้าโครงเรื่องมาจากปุราณะของอินเดีย ตำนานพระคเณศที่คนไทยรับรู้มากที่สุดมี 2 ตำนาน คือ ตำนานการต่อเศียรพระคเณศ และตำนานพระคเณศเสีงา นอกจากนี้ยังมีตำนานพระคเณศที่แสดงให้เห็นถึงการผสมผสานระหว่างคติฮินดูกับพุทธศาสนาอีกด้วย พิธีกรรมเกี่ยวกับพระคเณศในประเทศไทยมีปรากฏอยู่ในทั้ง เทวสถาน พุทธสถาน บ้านเรือนประชาชนทั่วไป รวมถึงตำหนักทรงเจ้าที่มีการประทับทรงพระคเณศ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับ



พระคณศมีลักษณะผสมผสานระหว่างคติ ฮินดู พุทธ และไสยศาสตร์ อันเป็นปัจจัยที่ทำให้คติความเชื่อเกี่ยวกับพระคณศดำรงอยู่ในสังคมไทย นอกจากนี้ การที่พระคณศดำรงอยู่ในฐานะเทพเจ้าแห่งศิลปวิทยาการ เทพเจ้าผู้บำบัดทุกข์ เทพเจ้าผู้ประทานโชคลาภ และเทพเจ้าผู้ป้องกันอุปสรรคทำให้พระคณศมีบทบาทสำคัญ และดำรงอยู่ในสังคมไทยอย่างต่อเนื่องยาวนานมาในสังคมไทยโดยเฉพาะในปัจจุบันนี้

อนุชา พิมพ์ศักดิ์ (2550) ได้ศึกษาวิจัยโครงสร้าง เนื้อหา และบทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในสังคมไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ และเพื่อวิเคราะห์อนุภาค แบบเรื่อง และโครงสร้างของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ รวมถึงวิเคราะห์บทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ที่มีในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์มี 33 ส่วนวนสามารถจัดได้เป็น 3 แบบเรื่อง คือ แบบเรื่องกาเผือก แบบเรื่องพระเจ้าห้า และแบบเรื่องกาเผือก-พระเจ้าห้าพระองค์ ผลการวิเคราะห์ระดับอนุภาค พบว่าในตำนานแต่ละส่วนวนมีรายละเอียดในอนุภาคที่แตกต่างกัน ส่วนในระดับโครงสร้าง พบว่าตำนานพระเจ้าห้าพระองค์มีการเรียงลำดับพฤติกรรมบนโครงสร้างหลักอันเดียวกันตามแต่ละแบบเรื่อง

ผลการวิจัยบทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในสังคมไทยพบว่ามี 4 ด้านใหญ่ ๆ คือ บทบาททางด้านประเพณีพิธีกรรม คือ ใช้ในการอธิบายที่มาของ ประเพณีเป็ง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณีใต้ประทีป และประเพณีทานตุ้ง บทบาททางด้านไสยศาสตร์ มีการใช้คาถาพระเจ้าห้าพระองค์เป็นคาถาสำคัญในการปลุกเสกและผูกเป็นคาถาอื่น ๆ หรือยันต์ต่าง ๆ รวมถึงมีอิทธิพลต่อการสร้างเครื่องรางของขลัง ทั้งพระเครื่อง ตะกรุด บทบาททางด้านศิลปกรรม ซึ่งพบว่าทั้งจิตรกรรมฝาผนัง พระพุทธรูป และสถาปัตยกรรมสืบเนื่องมาจนถึงปัจจุบันมีคติการสร้างเกี่ยวเนื่องกับตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ และบทบาททางด้านการเมืองการปกครองในอดีตมีการอ้างตัวเป็นพระศรีอารีย์ซึ่งเป็นพระพุทธรูปเจ้าในอนาคตเพื่อต่อต้านอำนาจรัฐ

พิเชษฐ แสงทอง (2551) ได้ศึกษาวิจัยตำนานไทยพุทธและมลายูมุสลิม เพื่อวิเคราะห์อำนาจและการต่อต้านในภาคใต้ของไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบตำนานท้องถิ่นภาคใต้ในแง่อำนาจและการต่อต้าน และเพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตำนานท้องถิ่นภาคใต้ กับบริบทสังคมและวัฒนธรรม โดยใช้แนวคิดเรื่องอำนาจและการต่อต้านเป็นกรอบความคิดหลัก และใช้แนวคิดเรื่องอำนาจและการเมืองของเรื่องเล่าเป็นแนวทางการวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า ตำนานไทยพุทธและมลายูมุสลิมเป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม และเป็นสนามของการปฏิบัติการทางอำนาจ แสดงออกถึง



การปะทะกันทางวาทกรรม การต่อต้าน การขัดขืน และการผสมผสานที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นภาคใต้ ในตำนานไทยพุทธอำนาจเป็นผลจากคุณสมบัติเฉพาะตัวของบุคคล เช่น ความสามารถในการบำรุงสุข ราษฎร์ และการดูตกถิ่นอำนาจของผู้อื่น ในตำนานมลายูมุสลิม อำนาจเป็นพระบัญชาที่พระเจ้าทรง ประทานผ่านผู้นำ อำนาจจึงขึ้นอยู่กับความสืบเนื่องของการปกครอง ส่วนในตำนานผสมผสาน อำนาจ เป็นผลของบุญและการบำเพ็ญประโยชน์ ตำนานจึงเป็นพื้นที่และเครื่องมือในการแสดงออกถึงอำนาจ ทางวัฒนธรรมและการเมืองของท้องถิ่น

อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล (2552) ศึกษาวิจัยการสร้างสรรคและบทบาทของตำนานพระศรีอารีย ในสังคมไทย ผู้วิจัยได้รวบรวมตำนานพระศรีอารียในทุกภูมิภาคของสังคมไทย ทั้งที่เป็นข้อมูลลายลักษณ์ และข้อมูลมุขปาฐะ ผู้วิจัยได้จำแนกตำนานพระศรีอารียในสังคมไทยออกตามเนื้อหาของตำนาน ผลการวิจัยพบว่าตำนานพระศรีอารียมีบทบาทสำคัญในฐานะตำนานทางศาสนา สร้างระบบความเชื่อ เรื่องพระอนาคตพุทธเจ้าและโลกอุดมคติ เป็นกลไกตอบสนองความปรารถนาทางใจแก่พุทธศาสนิกชน สร้างมาตรฐานทางศีลธรรม และสร้างคำอธิบายเรื่องที่มาของพิธีกรรมทางศาสนา มีบทบาทในทางการเมือง ในการการสร้างคำอธิบายสภาพ และความชอบธรรมทางการเมือง และสร้างกฎเกณฑ์และแนวทางปฏิบัติ ให้แก่สมาชิกในสังคม รวมถึงบทบาทในการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม ทั้งทางด้านประติมากรรม จิตรกรรม และคีตกรรม ทั้งหมดนี้ได้สะท้อนให้เห็นความแพร่หลาย และบทบาทของตำนานพระศรีอารีย ในหลากหลายมิติในสังคมไทย

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ศึกษากลวิธีการสร้างสันติภาพท้องถิ่นในตำนานเปาะยานี ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ค้นคว้าและวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งนำเสนอผลการวิจัย ในลักษณะของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ตามลำดับขั้นตอนต่อไปนี้

4.1 ผู้วิจัยสำรวจและรวบรวมตำนานเปาะยานี จากข้อมูลภาคสนามด้วยระเบียบวิธีทาง คติชนวิทยา ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) จำนวน 10 คน ซึ่งเป็น



ประชาชนในหมู่บ้านเปาะยานี มีความรู้เกี่ยวกับตำนานเปาะยานี เต็มใจที่จะให้ข้อมูล ยินยอมให้เผยแพร่ผลการวิจัยได้ ทั้งนี้ต้องไม่เคยย้ายถิ่นฐานไปอาศัยอยู่ในพื้นที่อื่น หรือเป็นผู้อพยพมาจากพื้นที่อื่น

4.2 ผู้วิจัยศึกษาตำนานเปาะยานีอย่างละเอียดและทำการวิเคราะห์ โดยอาศัยหลักการวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีด้านสันติภาพ

4.3 เรียบเรียงและนำเสนอรายงานผลการค้นคว้าวิจัย

4.4 สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาการสร้างสันติภาพที่ปรากฏในตำนานพื้นบ้านเปาะยานี พบว่ามีกลวิธีการสร้างสันติภาพในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

5.1 การระงับความขัดแย้ง (Conflict Resolution)

ตำนานเปาะยานีมีกลวิธีในการสร้างสันติภาพด้วยวิธีการระงับความขัดแย้ง โดยโครงเรื่องเปาะยานีได้ใช้การไกล่เกลี่ยและการจูงใจด้วยเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน เพื่อให้กลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนเปาะยานี ได้แก่ กลุ่มชาวบ้านชนบดินิยมดั้งเดิม กลุ่มผู้มีความรู้ด้านอิสลามศึกษา และกลุ่มชาวไทยเชื้อสายจีน เกิดบรรยากาศแห่งการประนีประนอม ตระหนักถึงความจำเป็นที่ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันมากกว่าความแตกต่างหรือความขัดแย้งทางความคิดและความเชื่อ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การไกล่เกลี่ย

ตำนานเปาะยานีเล่าเรื่องของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในกลุ่มชนระหว่าง “ซิติ” กับ “ซิติ” สองปูย่าที่ไม่มีลูกหลาน “ยานี” วิทยุณันกรบรมลาภู ชาวบ้านมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน โดยโครงเรื่องตำนานได้ใช้กลวิธีการไกล่เกลี่ย แสดงให้เห็นว่าแต่ละกลุ่มคนที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันนั้น มีความเหมือนกันมากกว่าความแตกต่าง กล่าวคือ ความแตกต่างของกลุ่มตัวละครมีเพียง 2 ประการ คือ ประการแรก สถานะของตัวละคร มีความแตกต่างระหว่างฝ่ายมนุษย ได้แก่ ซิติ ซิติ ชาวบ้านมุสลิม และชาวไทยเชื้อสายจีน กับตัวละครฝ่ายวิทยุณัน ได้แก่ ยานี ประการที่ 2 ขาดพันธุ



มีความแตกต่างระหว่างฝ่ายมลายู ได้แก่ ซีตี ซีตี ชาวบ้านมุสลิม และยานี กับฝ่ายที่มีเชื้อสายอื่น ได้แก่ ชาวไทยเชื้อสายจีน

ส่วนความเหมือน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการใกล้เคียงเพื่อสร้างสันติภาพ ปรากฏอยู่หลายประการ คือ ประการแรก ตัวละครทุกฝ่ายมีความต้องการพื้นฐานเช่นเดียวกัน ตำนานเปาะยานีสร้างตัวละครไม่ว่ามนุษย์หรือวิญญาณให้มีความต้องการอาหาร แม้ยานีซึ่งเป็นวิญญาณก็รับประทานอาหาร ต้มน้ำ รूसีกหิว เช่นเดียวกับตัวละครฝ่ายมนุษย์

ประการที่ 2 ตัวละครทุกฝ่ายต่างมีอาชีพเกษตรกรรม มีระบบคิดหรือวิถีชีวิตที่พึงพาธรรมชาติเช่นเดียวกัน จะเห็นได้จาก ซีตี ซีตี และยานี ช่วยกันทำไร่ข้าวโพด ไร่มัน ปลูกทุเรียน และหาของป่า ในขณะที่ตัวละครกลุ่มอื่น ๆ ก็มีพฤติกรรมเช่นเดียวกัน

ประการที่ 3 ตัวละครต่างต้องการสมาชิกทางสังคมเพื่อการจัดการแรงงาน ตำนานได้เล่าถึงความต้องการในแง่ที่ยึดโยงตัวละครทุกฝ่ายเข้าด้วยกัน กล่าวคือ ซีตี ซีตี ยอมให้ยานีอาศัยอยู่ด้วยเพื่อให้ช่วยทำเกษตรกรรม ยานีอาศัยกับซีตี ซีตี เพื่อต้องการคนปรุงและหาอาหาร ในขณะที่ตัวละครกลุ่มอื่น ๆ ก็ต้องการซีตี ซีตี และยานี ให้ช่วยดูแลวัวและแพะ ความต้องการดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นการพึ่งพาอาศัยในลักษณะ “ต่างตอบแทน” และเป็นการสร้างสำนึกร่วมกันในฐานะส่วนหนึ่งของชุมชน

ประการที่ 4 ตัวละครทุกฝ่ายมีวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมมลายูท้องถิ่น ตำนานได้ให้รายละเอียดวิถีชีวิตของตัวละครแต่ละฝ่ายว่ามีการเยี่ยมญาติ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมมลายูท้องถิ่นของจังหวัดยะลา ซีตี เสียชีวิตในระหว่างเดินทางไปเยี่ยมญาติ ในขณะที่ตัวละครอื่น ๆ ก็แวะเวียนมาเยี่ยมซีตี และยานี แม้ตัวละครฝ่ายที่มีเชื้อสายจีนก็ปรากฏในตำนานว่ามีการเยี่ยมเครือญาติเช่นเดียวกัน นอกจากนี้อาหารการกินที่ปรากฏในเรื่องก็เป็นวิถีชีวิตตามวัฒนธรรมมลายูท้องถิ่นเช่นเดียวกัน เช่น การรับประทานข้าวเหนียวตุ๋น โรตีส การต้มแตง เป็นต้น เหล่านี้สะท้อนภาพแห่งการมีวิถีชีวิตอย่างเดียวกันทำให้ตัวละครอันเป็นตัวแทนกลุ่มคนในชุมชนรู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ประการที่ 5 ตัวละครยึดมั่นในศาสนาอิสลาม การใกล้เคียงด้วยความเหมือนในประเด็นนี้สะท้อนถึงภูมิปัญญาของชาวชุมชนเปาะยานีในฐานะที่เป็นผู้สร้างและสืบทอดตำนานเปาะยานีอันเป็นกลไกด้านสันติภาพในชุมชนอย่างแท้จริง ตัวละครในเรื่องที่เป็นมุสลิมปรากฏการละหมาดวันศุกร์ ยานีซึ่งเป็นวิญญาณก็ยึดถือความกตัญญู การตอบแทนพระคุณ การระลึกถึงอัลลอฮ์ (ซิกร) แม้แต่ตัวละครชาวไทย



เชื้อสายจีนก็ปรากฏว่ามีการขอพร (ดูอา) จากอัลลอฮ์ในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้คุ้มครองหรือช่วยเหลือในยามมีภัย
สิ่งเหล่านี้สะท้อนว่าท่ามกลางความแตกต่างตัวละครทุกฝ่ายได้ยอมรับและเคารพในเอกภาพของอัลลอฮ์
ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญอย่างยิ่งในการปฏิสัมพันธ์หรือดำเนินชีวิตร่วมกับชาวมุสลิม

2) การจงใจด้วยเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน

ตำนานเปาะยานิปรากฏการจงใจด้วยเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน ตัวละคร
ทุกฝ่ายมุ่งหวังการตอบแทนจากอัลลอฮ์ กล่าวคือตำนานอธิบายพฤติกรรมต่าง ๆ ของตัวละคร
ว่ามีมูลเหตุในนั้นปลาย เพื่อหวังการตอบแทนจากอัลลอฮ์ ได้แก่ ซิดิเดินทางไปเยี่ยมญาติที่อยู่ห่างไกล
เพื่ออัลลอฮ์ ชาวบ้านให้การช่วยเหลือยานิที่เป็นผู้เดินทางไกลเพื่ออัลลอฮ์ ยานิตอบแทนซิดิ ซิดิ
และชาวบ้านด้วยวิธีการต่าง ๆ เพื่ออัลลอฮ์

5.2 การควบคุมความขัดแย้ง

ตำนานเปาะยานิมีกลวิธีในการสร้างสันติภาพด้วยวิธีการควบคุมความขัดแย้ง ได้แก่
การต่อรอง และการนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ตัวละครทุกฝ่ายแสดงพฤติกรรม
อันตระหนักได้ว่ามีความพยายามสร้างสันติภาพในชุมชน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1) การต่อรอง

ตำนานเปาะยานิใช้ตัวละครซึ่งเป็นตัวแทนของสมาชิกในชุมชนแต่ละกลุ่ม ต่อรอง
แลกเปลี่ยนข้อเสนอระหว่างกัน เพื่อให้ได้ข้อตกลงที่เหมาะสมและเกิดผลดีกับทุกฝ่าย กล่าวคือ ซิดิ
และซิดิยอมให้ยานิอาศัยอยู่ด้วยเพื่อช่วยทำงาน ในขณะที่ยานิยอมช่วยทำงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนกับ
ที่อยู่อาศัยและอาหาร ส่วนชาวมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีนยอมให้ยานิมิตัวตนอยู่ในชุมชน
แลกเปลี่ยนกับการดูแลสัตว์เลี้ยง การต่อรองนี้ทำให้ทุกฝ่าย “สมประโยชน์” และอยู่ร่วมกันได้ราบที่
ทุกฝ่ายยังรำงหน้าทีจากการต่อรองนี้ ปัจจุบันลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดความเชื่อของผู้คน เช่น การบนบาน
ให้ยานิคุ้มครองบ้านหรือสัตว์เลี้ยงของชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นต้น



2) การนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

ตำนานเปาะยานิได้สร้างเกณฑ์บางประการเกี่ยวกับการสื่อสารระหว่างกันของตัวละครแต่ละฝ่าย โดยนิยามถึงความสำคัญที่มีขอบเขตอย่างเหมาะสมจากปัจจัยทางสังคมในท้องถิ่น ได้แก่ เมื่อสถานะของยานิถูกเปิดเผยว่าไม่ใช่มนุษย์ ตำนานได้ลดการติดต่อของยานิกับตัวละครอื่น ๆ ที่เป็นมนุษย์ โดยให้ซีตีเสียชีวิตและยานิย้ายไปอาศัยอยู่บนภูเขาอกหมูบ้าน ลักษณะเช่นนี้เป็นการนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของวิญญาณยานิกับมนุษย์ โดยทั้งสองฝ่ายไม่ได้ติดต่อสื่อสารเผชิญหน้ากันโดยตรง หรือมีความใกล้ชิดกันเหมือนตอนที่ยานิปลอมเป็นมนุษย์ ตำนานใช้อาณาเขตพื้นที่ ในการนิยามความสัมพันธ์ใหม่นี้เพื่อลดความขัดแย้งของสถานะตัวละคร นอกจากนี้เมื่อตัวละครฝ่ายมนุษย์ทราบว่ายานิเป็นวิญญาณ ตำนานก็นิยามให้คนที่ติดต่อสื่อสารหรือนำอาหารไปให้ยานิเป็นชาวไทยเชื้อสายจีน เพื่อเลี่ยงบาปแห่งการตั้งภาคี ในศาสนาอิสลาม สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนถึงการนิยามให้ชาวไทยเชื้อสายจีนเป็น “ผู้ใกล้ชิด” เพื่อลดความขัดแย้งจากความสัมพันธ์ระหว่างตัวละครในตำนาน

5.3 การเผชิญหน้าความขัดแย้ง

ตำนานเปาะยานิมีกวิธีการในการสร้างสันติภาพด้วยระดับเข้มข้น ด้วยวิธีการเผชิญหน้าความขัดแย้ง ได้แก่ การแสวงหาความร่วมมือในการแก้ปัญหา และการออกแบบโครงสร้างใหม่ตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

1) การแสวงหาความร่วมมือในการแก้ปัญหา

ปมปัญหาสำคัญในตำนานเปาะยานิคือสถานะที่แตกต่างกันระหว่างตัวละครฝ่ายมนุษย์และยานิซึ่งเป็นวิญญาณ ปมปัญหานี้มีการปะทะกันระหว่างความเชื่อท้องถิ่นดั้งเดิมที่มนุษย์เลี้ยงวิญญาณไว้ใช้งาน หรือแก่คุณไสย และความเชื่อตามศาสนาอิสลามที่ห้ามการกระทำดังกล่าว ตำนานเปาะยานิจึงกำจัดความขัดแย้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือกันของตัวละครทุกฝ่าย กล่าวคือ ซีตียินยอมให้ยานิย้ายจากบ้านของตนไปอาศัยอยู่บนภูเขาอกหมูบ้าน ชาวบ้านก็ไม่ได้ตามไปทำร้ายหรือแสดงความรังเกียจยานิ คงยินยอมให้ยานิอยู่อาศัยบนภูเขาอย่างปกติสุข ในขณะที่ยานิก็ยังมิ



ความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้าน โดยชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นฝ่ายตัวละครที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ดังกล่าวผ่านการขนานให้ยานิช่วยเหลือและนำอาหารไปให้ยานิ

2) การออกแบบโครงสร้างใหม่

หลังจากที่ตัวละครฝ่ายมนุษยทราบความจริงว่ายานิเป็นวิญญาณ ก็ไม่ได้ขับไล่หรือทำร้าย แสดงการต่อต้านยานิแต่อย่างใด ตำนานได้ออกแบบโครงสร้างชุมชนนี้ใหม่ โดยยานิเปลี่ยนสถานะจากสมาชิกในชุมชน เป็นวิญญาณบนภูเขาซึ่งเป็นองค์ประกอบของท้องถิ่นตามธรรมชาติ ทำให้ตัวละครฝ่ายมนุษยเปลี่ยนบทบาทในการปฏิสัมพันธ์กับยานิเช่นเดียวกัน การสื่อสารกับยานิเป็นหน้าที่ของชาวไทยเชื้อสายจีนที่ไม่ได้มีข้อจำกัดทางศาสนา แต่ชุมชนโดยรวมได้ประโยชน์จากยานิในการขับไล่โจรหรือดูแลสัตว์เลี้ยง การออกแบบโครงสร้างใหม่ในตำนานเปาะยานิสะท้อนถึงการเคารพในความแตกต่างด้านความเชื่อ ภูมิปัญญาในการจัดการความขัดแย้งในท้องถิ่น ทำให้เกิดสันติภาพอย่างยั่งยืนในชุมชนเปาะยานิกระทั่งปัจจุบัน

กลวิธีสร้างสันติภาพที่ปรากฏในตำนานเปาะยานิ เกิดจากสำนึกที่ให้เกียรติและเคารพกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม จะเห็นได้ว่าตัวละครฝ่ายต่าง ๆ ซึ่งเป็นสมาชิกในสังคมไม่ได้ถูกมองข้าม หรือใช้วาทกรรมผลักไสให้เกิดความรู้สึกเป็นอื่น (feeling other) เปาะยานิกล่าวถึงกลุ่มทางสังคมทุกกลุ่มให้พื้นที่ในการเป็นผู้อาศัยทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกันในชุมชนเปาะยานิ ตำนานเรื่องนี้จึงถูกเล่าขาน ผลิตซ้ำสืบต่อมาเป็นเวลาช้านาน แม้ว่ายุคสมัยจะเปลี่ยนไป ความเจริญและทุนนิยมสร้างความเปลี่ยนแปลงในชุมชนเปาะยานิ แต่ตำนานเปาะยานิยังคงสืบทอดต่อไป トラบที่เจตจำนงในการแสวงหาสันติภาพของคนในพื้นที่คงอยู่ การวิจัยในครั้งนี้สะท้อนแง่มุมที่แตกต่างในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคได้ว่า ไม่ได้มีเฉพาะความสัมพันธ์เชิงอำนาจใน “พื้นที่แห่งความขัดแย้ง” (area of conflict) เท่านั้น แต่ยังปรากฏความสัมพันธ์ใน “พื้นที่แห่งสันติ” (area of peace) โดยใช้ข้อมูลคติชนประเภทตำนานท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในฐานะคติชนสันติภาพ

6. อภิปรายผล

ตำนานเปาะยานิเป็นตำนานพื้นบ้านในชุมชนหมู่บ้านเปาะยานิ ตำบลสะเตงนอก อำเภอเมือง จังหวัดยะลา จากการวิเคราะห์เบื้องต้นผู้วิจัยพบว่าตำนานดังกล่าวมีลักษณะเด่นบางประการที่ยึดโยงผสมสมาชิกกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่จริงในชุมชนเปาะยานิ ให้อยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นระบบภายใต้บริบททางสังคมและ



วัฒนธรรมท้องถิ่น ผู้วิจัยจึงเลือกใช้ทฤษฎีเกี่ยวกับสันติภาพที่สังเคราะห์จาก 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎีของ Robbins, S.D. (1983), Turner, S. & Weed, F. (1983) และ Arnold, H.J. & Feldman (1986) ซึ่งทั้ง 3 ทฤษฎี ได้นำเสนอการสร้างสันติภาพด้วยการจัดการความขัดแย้งในพื้นที่ที่มีความแตกต่าง การวิจัยในครั้งนี้จึงมีลักษณะเป็นการวิจัยข้ามศาสตร์เพื่อให้ได้กรอบแนวคิดในการวิจัยที่สอดคล้องกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นเปาะยาน้อยอย่างแท้จริง และเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ด้านคติชนวิทยาที่แตกต่างไปจากเดิม เกิดมุมมองใหม่ที่หลากหลายจากผลการวิจัยที่ได้นำเสนอว่ามีประเด็นที่ควรแก่การอภิปรายผล ดังนี้

6.1 ตำนานเปาะยาน้อยกับการสร้างสันติภาพท้องถิ่น

ดังที่ผู้วิจัยได้กล่าวในบทนำว่าพื้นที่ในการวิจัยครั้งนี้มีความซับซ้อน (complexity) ทั้งด้านบริบททางสังคม บริบททางวัฒนธรรม รวมถึงความรุนแรงทางกายภาพจากความแตกต่างขัดแย้ง แต่ผลการวิจัยกลับสะท้อนว่าตำนานเปาะยาน้อยเป็นข้อมูลทางคติชนที่ยืดหยุ่นผสมผสานกลุ่มต่าง ๆ ในท้องถิ่นเข้าด้วยกัน การใช้ทฤษฎีด้านสันติภาพเป็นกรอบการวิจัยในครั้งนี้ทำให้ผู้วิจัยเห็นเงื่อนไขเชิงบริบท (contextualization) ในตำนานเปาะยาน้อย ที่เชื่อมโยงเนื้อหาของตำนานเข้ากับชุดความคิดที่แตกต่างกัน ได้แก่ ศาสนาอิสลาม ไสยศาสตร์พื้นบ้าน ความเชื่อตามชนบทชาวไทยเชื้อสายจีน รวมถึงเชื่อมโยงกับบริบททางนิเวศวิทยาในท้องถิ่นด้วย กลวิธีที่ใช้จัดการเงื่อนไขเชิงบริบทดังกล่าวคือ การจัดการความขัดแย้ง 3 ระดับ

ระดับเริ่มต้น ตำนานเปาะยาน้อยใช้กลวิธีในการจัดการความขัดแย้งเริ่มตั้งแต่การการระงับความขัดแย้ง เป็นการผูกโยงเรื่องและสร้างตัวละครในลักษณะของการใกล้เคียงและการจูงใจด้วยเป้าหมายร่วมกันอย่างชัดเจน ทำให้บรรยากาศของตำนานเริ่มต้นจากความเหมือนกัน เป็นพวกกัน มากกว่าความแตกต่างที่มีเพียงเล็กน้อย ระดับต่อมาตำนานเปาะยาน้อยได้พยายามทำให้ความแตกต่างที่น้อยกว่าความเหมือนนี้ ลดระดับความขัดแย้งลงด้วยการควบคุมความขัดแย้งโดยวิธีการการต่อรอง การนิยามความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม ผลก็คือความขัดแย้งที่อาจเกิดขึ้นในเปาะยาน้อยไม่มีการขยายผลลุกลามออกไป จะเห็นได้จาก ซีดีและซีดียอมให้ยานีอาศัยอยู่ด้วยเพื่อช่วยทำงาน ในขณะที่ยานียอมช่วยทำงานต่าง ๆ แลกเปลี่ยนกับที่อยู่อาศัยและอาหาร ส่วนชาวมุสลิมและชาวไทยเชื้อสายจีนยอมให้ยานีมีตัวตนอยู่ในชุมชนแลกเปลี่ยนกับการดูแลสัตว์เลี้ยง เมื่อนี้เนื้อหาตำนานดำเนินมาจนถึงตอนนี้นี้ความขัดแย้งถูกควบคุมโดยสมบูรณ์จากตัวละครทุกฝ่ายที่ได้ประนีประนอมพอใจ



ระดับสุดท้ายถือว่าการจัดการความขัดแย้งขั้นสูงคือการการเผชิญหน้าความขัดแย้ง ตำนานเปาะยานิใช้วิธีการการแสวงหาความร่วมมือในการแก้ปัญหา การออกแบบโครงสร้างใหม่ เพื่อให้ชุดความคิดที่แตกต่างกันทั้งหมดนั้นสามารถอยู่ร่วมกันได้ภายใต้โครงสร้างใหม่ที่นำเสนอ กล่าวคือ ยานิเปลี่ยนสถานะจากสมาชิกในชุมชน เป็นวิญญานบนภูเขาทำให้ตัวละครฝ่ายมนุษย์ เปลี่ยนบทบาทในการปฏิสัมพันธ์กับยานิเช่นเดียวกัน การสื่อสารกับยานิเป็นหน้าที่ของชาวไทย เชื้อสายจีนที่ไม่ได้มีข้อจำกัดทางศาสนา แต่ชุมชนโดยรวมได้ประโยชน์จากยานิในการขับไล่โจร หรือดูแลสัตว์เลี้ยง ตำนานจบลงด้วย “ต้นแบบ” โครงสร้างใหม่ที่ตำนานนำเสนอ และชาวบ้าน ในท้องถิ่นก็ปฏิบัติตามในฐานะที่ตำนานเป็นคติชน เป็นระบบความรู้ของทุกคนในท้องถิ่น ทำให้หมู่บ้านเปาะยานิสามารถดำรงอยู่อย่างสันติ ไม่มีความขัดแย้งภายในรุนแรงตั้งแต่อดีต จนถึงปัจจุบัน

จากกรณีการวิจัยดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าตำนานเปาะยานิซึ่งเป็นข้อมูลคติชนวิทยา เป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสันติภาพในท้องถิ่น สันติภาพที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเปาะยานิสอดคล้อง กับแนวคิดสันติภาพในลักษณะ “ความใกล้ชิดสัมพันธ์กัน” (Associative) ที่ Galtung (1975, p.93) นำเสนอไว้ว่า เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความใกล้ชิดกัน ทำให้ความขัดแย้งหรือต่อสู้กันของกลุ่มที่มีความแตกต่าง ลดน้อยลง ทั้งนี้เป็นเพราะเมื่อกลุ่มที่มีความขัดแย้งหรือแตกต่างกัน ต้องอยู่ใกล้ชิดสัมพันธ์กันจะก่อให้เกิด ความผูกพัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้เกิดผลประโยชน์ร่วมกัน ดังนั้นกล่าวได้ว่าตำนานเปาะยานิ ไม่ได้แสดงความเป็นอื่น หรือชี้ให้เห็นว่าใครเป็นเจ้าของพื้นที่ ใครเป็นผู้อาศัย ไม่มีตัวละครฝ่ายผู้ร้าย โครงเรื่องผูกยึดโยงทุกคนให้มีตัวตน ชี้ให้เห็นว่าตำนานเปาะยานิเป็นตำนานของคนทุกกลุ่มในท้องถิ่นนี้ บทสรุปของตำนานเปาะยานิที่นำเสนอแนวทางการดำรงอยู่ของคนทุกกลุ่มโดยอาศัยโครงสร้างใหม่จากตำนาน จึงเป็นบทบาทหนึ่งของคติชนที่สร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นในท้องถิ่นในลักษณะของความใกล้ชิดสัมพันธ์ นั้นเอง

6.2 ตำนานเปาะยานิกับผลการวิเคราะห์ตำนานอื่น ๆ

ผลการวิจัยครั้งนี้สะท้อนระบบคิดเกี่ยวกับการเกิดของมนุษย์และสิ่งต่าง ๆ บนโลก ว่าเกิดจากการสร้างของอัลลอฮ์หรือพระเจ้าสูงสุด ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับคติความเชื่อของชาวไทยกลุ่มอื่น เช่น ผลการวิจัยของ ศิราพร ณ ถลาง (2539) ที่พบว่าคนไทย (ที่อาศัยอยู่นอกราชอาณาจักรไทย) ตั้งเดิมที่กระจายกันอยู่ ตามที่ต่าง ๆ ตอนเหนือของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น ลาว เวียดนาม กัมพูชา ล้วนมีความเชื่อเรื่องมีผู้สร้างโลก



เช่นเดียวกัน แนวคิดนี้แสดงให้เห็นว่าตำนานมีบทบาทสำคัญในการอธิบายเหตุการณ์ หรือปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่มนุษย์ไม่สามารถหาคำตอบได้ ดังที่ ปฐม หงษ์สุวรรณ (2542) พบว่า มีตำนานที่อธิบายถึงการเกิด สุริยุคราสและจันทรคราสของ ไทพ่าเก ไทใต้คง ไทใหญ่ ไทลื้อ ไทเขิน ไทยยวน ไทยอีสาน ไทลาว ไทดำ ไทขาว ไทยภาคกลาง และไทยภาคใต้ ในลักษณะต่าง ๆ เช่น เกิดจากกบกินเดือนกินตะวัน เกิดจากราหูกัมจันทร์ อมพระอาทิตย์ เป็นต้น ตำนานจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการอธิบายเรื่องราว เหตุการณ์ต่าง ๆ และสืบทอดต่อกันมารุ่นสู่รุ่น เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สะท้อนถึงระบบความคิด ความเชื่อ วิถีชีวิต รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างชาติพันธุ์ต่าง ๆ

ในแง่ของการอธิบายความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ นั้น ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นถึง ลักษณะของการปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชาวมลายูในชุมชนเปาะยานีกับชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีความ ถ้อยทีถ้อยอาศัย พึ่งพากันและกัน จะเห็นได้จากการที่ยานีช่วยเหลือทั้งชาวมลายูและชาวไทยเชื้อสายจีน ในขณะที่ชาวมลายูก็ให้ความช่วยเหลือยานี และชาวไทยเชื้อสายจีนก็ช่วยให้อาหารแก่ยานี ตำนานจึง เป็นคติชนที่สะท้อนถึงแบบแผนความสัมพันธ์ของชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในสังคม ทำให้คนรุ่นหลังเข้าใจแบบแผน ความสัมพันธ์ของสังคมในอดีต อันเป็นที่มาของเหตุการณ์หรือโครงสร้างทางสังคมในปัจจุบัน ลักษณะเช่นนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ศิราพร ณ ถลาง (2539) ที่พบว่าตำนานของกลุ่มลาว ไทดำ ไทขาวสะท้อน วิถีชีวิตและปริบททางสังคมที่คนไทยต้องสัมพันธ์กับคนชาติพันธุ์อื่น ๆ จึงอธิบายกำเนิดมนุษย์ ในลักษณะที่เป็นพี่น้องกับคนชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่ออกมาจากน้ำเต้าเดียวกันเรียกว่าน้ำเต้าปู้

ผลการวิจัยยังแสดงให้เห็นว่าตำนานเป็นเครื่องมือเพื่อสื่อสารคำอธิบายที่มา กฎเกณฑ์ บทบาท และแนวทางปฏิบัติให้แก่สมาชิกในท้องถิ่น จะเห็นได้จากตำนานเปาะยานีมีการชี้แนะให้ ชาวมุสลิมทำความดีงาม ละหมาดตามเวลา ส่วนการบนบาน เช่นไหว้ เป็นบทบาทและแนวทางการปฏิบัติของคนไทยเชื้อสายจีน ลักษณะเช่นนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชา พิมศักดิ์ (2550) ที่สะท้อนให้เห็นถึงบทบาทของตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ในสังคมไทยในการอธิบายที่มา และแนวทางการปฏิบัติของประเพณีเป็ง ประเพณีลอยกระทง ประเพณีไหลเรือไฟ ประเพณี ใต้ประทีป และประเพณีทานตุ่ง เช่นเดียวกับงานวิจัยของอภิลักษณ์ เกษมผลกุล (2552) ที่พบว่าตำนานพระศรีอารียในสังคมไทยมีส่วนในการชี้แนะให้ผู้คนมีคุณธรรม จริยธรรมบางประการ นอกจากนี้ตำนานเปาะยานียังฉายให้เห็นวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของท้องถิ่น กล่าวคือ ตำนานเปาะยานี บอกเล่าวัฒนธรรมอาหารของชาวเปาะยานี การรับประทานข้าวยา การรับประทานโรตีสกับแตง (ซาร้อน) การประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น สวนผลไม้ ไร่ข้าวโพด ไร่มัน การเลี้ยงสัตว์ รวมถึงการ



พึงพาธรรมชาติ เช่นการหาของป่า การล่าสัตว์ เหล่านี้ทำให้ผู้รับรู้ตำนานเปาะยานิได้เข้าใจวิถีชีวิตของชาวเปาะยานิในอดีต อันเป็นพื้นฐานและรากเหง้าของบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของหมู่บ้านเปาะยานิได้อย่างชัดเจน การศึกษาวิจัยในครั้งนั้นนอกจากจะเป็นการศึกษาวิถีการสร้างสันติภาพในท้องถิ่นแล้ว ยังเป็นการธำรงตำนานเปาะยานิไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อการอนุรักษ์ข้อมูลทางคติชนและเป็นแนวทางในการศึกษาดำเนินท้องถิ่นในจังหวัดยะลาต่อไป



เอกสารอ้างอิง

- ทรัยนุง มะเต็ง อับดุลเราะฮ์มาน บาดา และวลัยลักษณ์ ทรงศิริ. (2553). *yaloo เป็นระยะเวลาความเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองและคนรุ่นใหม่ในเมืองและปริมณฑลยะลา*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2542). *การวิเคราะห์ตำนานสุริยคราสและจันทรคราสของชนชาติไท*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ปรมินท์ จารุวร. (2547). *ความขัดแย้งและการประนีประนอมในตำนานปรัมปราไทย*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- พิเชฐ แสงทอง. (2551). *ตำนานไทยพุทธและมลายูมุสลิม : อำนาจและการต่อต้านในภาคใต้ของไทย*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- ราชนันท์ เวียงเพิ่ม. (2550). *พระคเณศ : ตำนานและพิธีกรรมในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2566). *กลวิธีการเสริมสร้างสันติภาพสำหรับสังคมพหุวัฒนธรรมในวรรณกรรมเสริมบทเรียนอิสลามศึกษาชุด “เรียนรู้เพื่อเข้าใจ”*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
- ศรีศักดิ์ วัลลิโกดม. (2522). *ชุมชนโบราณในสี่จังหวัดภาคใต้, ค้นหาอดีตของเมืองโบราณ*, (น.166- 167). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เมืองโบราณ.
- ศิราพร ณ ถลาง. (2539). *การวิเคราะห์ตำนานสร้างโลกของคนไทย*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อนุชา พิมพ์ศักดิ์. (2550). *ตำนานพระเจ้าห้าพระองค์ : โครงสร้างเนื้อหาและบทบาทในสังคมไทย*. (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- อภิสิทธิ์ เกษมผลกุล. (2552). *ตำนานพระศรีอารียในสังคมไทย : การสร้างสรรค์และบทบาท*. (วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- Arnold, H.J. & Feldman, D.C. (1986). Intergroups Conflict, In *Organization Behavior*, (pp.209-236). New York : McGraw-Hill.
- Galtung, J. (1975). *Peace: Research - Education - Action*. Copenhagen: Chr. Ejlers Forlag.



- Joseph, M. (1992). *The rehabilitation of myth: Vico's New science*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Levi, S.C. (1955). The Structural Study of Myth. *The Journal of American Folklore*, 68(270), 428.
- Margaret R.S. (1994). The Narrative Constitution of Identity: A Relationaland Network Approach. *Theory and Society*, 23(5), p.606.
- Robbins, S.D. (1983). Managing Conflict, In *Organization Theory*, (pp.287-308). New Jersey: Prentice-Hall.
- Turner, S. & Weed, F. (1983). *Conflict in Organizations*. Englewood, New Jersey: Prentice-Hall.